

Віктор Ткаченко
(Київ)

САКРАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ЯЙЦЯ В ДУХОВНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ ТА ЕТНІЧНИХ ГРУП УКРАЇНИ

У багатьох народів світу яйце наділяють різними функціями. У культурі українського етносу та етнічних груп України воно виконує власні сакральні функції.

Ключові слова: сакральний, яйце, обряди і звичаї, вірування, етнічні групи.

In many nations of the world egg assigned different functions. In the culture of the Ukrainian ethnos and ethnic groups in Ukraine, it performs its sacred function.

Keywords: sacral, egg, ceremonies and customs, religions belief, ethnic groups.

У многих народов мира яйцо наделяют разными функциями. В культуре украинского этноса и этнических групп Украины оно имеет свои сакральные функции.

Ключевые слова: сакральний, яйцо, обряды и обычаи, верования, этнические группы.

У продовж багатьох століть на території України проходять етнорозволюційні процеси, які зумовлені різними соціально-економічними та політико-культурними чинниками, що впливають на відносини одного чи кількох етносів з іншими, спорідненими й близькими. Унаслідок цього змінюються елементи матеріальної, духовної та моральної культури, спосіб життя й побут певного етносу чи групи етносів [10, с. 78], відбувається етнічна асиміляція.

Віра в яйце як символ народження, відродження творчої сили була поширена в багатьох народів світу ще задовго до прийняття християнства і мала однаковий зміст, переданий у багатьох міфах і легендах. Окрім того, яйце було символом сонця й належало до сонячних богів. Уже в ті часи людина розуміла роль яйця в процесі світотворення. У цих міфах, переказах воно є символом життя, радості й сонця, особливо весняного, яке несе із собою світло й тепло, відродження природи, яйце є також зародком Всесвіту. Люди здавна вірили, що саме з такого, невеличкого за розміром, предмета може виникнути будь-яка форма життя.

У стародавніх слов'ян ушановування яйця як символу життя й сонця, що воскрешає й оживлює все живе, було дуже поширене. У багатьох слов'янських народів, а в українців зокрема, у яйці заховано не лише видимий матеріальний світ з його

поступом і життям, але й саму душу, що оживлює людину [1, арк. 7].

Після прийняття християнства як офіційної державної релігії на Русі відбувався процес синкретизму: поєднання язичництва з християнством. Складна система місцевих магічно-сакральних обрядів була перероблена під християнсько-апокрифічну символіку. Відтак орнаментована писанка стала невід'ємною частиною найбільшого й найурочистішого християнського свята – Пасхи, символом Воскресіння Ісуса Христа.

Подана на писанці інформація у вигляді символів, знаків, зображень зазвичай загальна для всіх народів світу. Археологічно підтверджено, що символів у ранньому християнстві було багато, наприклад, півень, риба, ягня, світильник та гроно винограду символізували Христа, християн, кров Христову та святих мучеників [22].

Стародавні символи, що містяться в орнаменті писанок, перетворюють звичайне яйце на образ-символ, який відіграє сакральну роль в обрядово-звичаєвій культурі українського етносу та етнічних груп України.

Писанка як один з елементів обрядово-звичаєвих символів виконувала в українців ряд сакральних функцій. Так, одним з некрологічних символів та небесним виступом є голуб – найстаріший християнський символ, який мав чимало значень – істини, невинності, чистоти, смиренності,

Христа. Серед українського народу побутував звичай виготовляти з випорожнених писанок або крашанок так звані великодні голуби, що були поширені на Волині та Гуцульщині. Їх підвішували біля ікон у хаті, і вони висіли до Вознесіння. Очевидно, це можна пов'язати з віруваннями, що писанка – оберіг від усього поганого, а можливо, «голуб» є некрологічним символом.

Сакральність великоднього яйця простежується і в народних іграх із крашанками, що є цікавою особливістю великодніх звичаїв. Великодні ігри, напевне, – залишки колишніх священних обрядів, які існували в давнину. Ігри з крашанками могли відбуватися переважно між близькими людьми, спорідненими чи пов'язаними побратимськими стосунками [9, с. 94–98]. Таким чином, із забуттям ритуальних дій не зникла віра в магічну сутність крашанок (писанок) і невидимий зв'язок, який еднав тих, хто ними обмінявся або грався на Великдень.

У всіх обрядових діях роль писанки залежить від символіки й пов'язується з магічними віруваннями. Саме знакова функція писанки є чи не найважливішою і має значний вплив на її сакральність. Звичайно, поруч із стародавніми символами-зображеннями із часом з'явилися християнські, відповідно до вимог часу. На місці стародавніх знаків з'явилися нові, здебільшого як вияв ідеалів і бажань людини.

Про сакральне значення подарованої писанки свідчить такий цікавий факт: коли парубку дарувала писанку нелюб'я йому дівчина, він тут же кидав її об землю та розбивав. Подарованих писанок юнаки не їли, боячись, що таким чином дівчина може приворожити його з «пімсти» або змусити з нею одружитися. У випадках, коли в дівчини просять писанки парубок, який не зустрівся з нею в «м'ясне пущення», вона відказує: «Не крутилася спідниченька – не вкрасилася й писаночка» [2, с. 4].

Сакральність наявна і в народному фольклорі. Саме через тексти великодніх пісень, різдвяних колядок та виконання при цьому певних обрядів і ритуальних дій підкреслюється зв'язок людини з потойбіччям. У великодніх обрядах виконання текстів пісень підсилюється ще й обміном або даруванням

яйця-писанки, одним з найбільших сакральних об'єктів.

Великодній обряд очищення водою в понеділок, як і вогнем, і пов'язана з ним сакральність яйця іде з глибини століть – у такий спосіб наші пращури визнавали силу води та своїми діями викликали весняний дощ. Порівнюючи ці весняні звичаї, можна дійти висновку, що в основі лежить символічне зображення весняної природи, причому яйце означає сонце – воду – дощ, сам обряд виражав надію на родючість, а тому, кого обливали водою, додавав сили, здоров'я і радості. Так само віншування словами мало впливати на здоров'я людини, адже сила промовлених слів інколи мала сильний вплив на долю того, кому їх говорили.

Великодні свята закінчуються поминанням мертвих і, головним чином, ритуальною трапезою на гробках. Звичай українців відвідувати своїх померлих родичів на кладовищах є сакральними, вони створюють, відновлюють або підкреслюють зв'язок людини з потойбічним світом.

На Херсонщині в миску із пророщеним зерном клали писанки за кількістю членів сім'ї та померлих близьких родичів. Очевидно, миска із пророщеним зерном означала засіяне поле, а писанки на ньому – це єднання живих і померлих родичів [12, с. 431–434].

З давніх-давен яйце було символом як сонячного божества, так і взаємозв'язку підземного (потойбічного) світу з наземним, задовго до християнства воно стало сакральним предметом обрядодій і вірувань. Таким чином, за допомогою писанок і крашанок вірили у зв'язок померлого зі світом живих.

Та ще більше уваги приділялося сакральності яйця, особливо освяченого, у віруваннях, пов'язаних з його магічною дією на довкілля, а також на людину. Ця святість підкреслює його відмінність і віддаленість від світського життя та необхідність особливого ставлення до нього.

На Холмщині та Підляшші побутовували цікавий звичай, який свідчить про глибоке вшанування освяченого яйця. Великодній сніданок родина починала з того, що кожного обділяли частинкою з одного яйця [4]. Якщо з'їси свою частку яйця зі шкаралупою, то не боїтимешся грому [20]. У вживанні великодніх страв простежуються дохристиянські звичаї

наших предків. Господар ділить свячене яйце серед членів своєї сім'ї, бажає кожному здоров'я, радості, сповнення мрій. Очевидно, це також було свідченням об'єднання родини, спільних інтересів, щоб усі дожили до наступного Великодня.

На Юріїв день уперше виганяли скотину в поле, на пасовисько, гладячи коней по хребту від голови до хвоста великоднім яйцем і промовляючи: «Як яєчко гладке і кругле, так моя конячка будь гладка і сита» [11, с. 25], корів виганяли свяченою писанкою та вербою [5, с. 205]. В останньому випадку разом із сакральним символом – яйцем – використовується ще один сакральний предмет – це свячена вербова гілочка, яку освячують перед Великоднем у день входження в Єрусалим Ісуса Христа.

Освячена писанка мусила дати людині не тільки силу і здоров'я, але й сприяти добробуту сім'ї. Уся сакральність, пов'язана з писанкою, крашанкою та «видутками», насамперед була направлена на те, щоб захистити худобу від злих сил, «недоброго ока» тощо. Яйце як символ живого мало сприяти тому, щоб худоба була здорова й давала приплід, а якщо велася худоба в господарстві, то й родина була заможною.

Магічний характер мали також дії, пов'язані з писанкою та землею. Вони були спрямовані на покращення добробуту селянина, щоб у нього на столі був хліб і їжа взагалі, щоб земля родила. Качання яєць, їх закопування, підкидання, розкидання шкаралупи по полю виникло не як гра, а як магічний акт (дія). Так, підкидання фарбованих яєць у повітря символізує принесення його в жертву сонцю, прообразом якого воно є. Тому сакральне яйце, що символізує зародження нового життя, при торканні до землі мусило розбудити її від зимового сну, запліднити та надати сил виростити новий урожай.

Усі сакральні дії людини, пов'язані з писанкою, крашанкою або їх рештками, за віруваннями, мали захищати її худобу й урожай від злих сил, «недоброго ока», відьом. Так само і освячені писанки потрібно оберігати від злих сил, бо від цього вони втрачають свою захисну, енергетичну та магічну сили. Якщо людина втрачала писанку, то вона втрачала і захисну енергію, водночас попадала під дію злих сил. Вона могла захворіти, «висохнути»

або бути покараною Богом. Безперечно, усе це – відлуння язичницьких обрядів, пов'язаних з вірою в злих і добрих духів. Насамперед писанка – це символ сонця, життєдайної та могутньої сили, що справді має елемент світотворчої енергії.

Усі ці вірування свідчать про неабияке значення, яке наші предки надавали писанкам і крашанкам. Для них це були сакральні речі, які належали до атрибутів сонця й життєдайної сили і мали магічний вплив на людину. Зображені на писанках символи, як і саме яйце, направлені на захист людини від злих, недобрих сил. Водночас писанка мала позитивно впливати на життєдіяльність людини, допомагати у скрутний для неї час. Адже сакральне включає не тільки релігійне значення й несе в собі його зміст, але й відбиває уявлення, що належать до магії, містики тощо.

Як бачимо, писанка була частиною ритуалу Великого весняного дня, якому надавали перевагу, порівняно з іншими весняними святами, наші пращури. Писанка і крашанка були невід'ємною частиною стародавніх релігійних вірувань.

Чисте, фарбоване або ж розписане яйце стало сакральним символом у різних народів світу, зокрема в болгар, сербів, боснійців, молдаван, греків, чехів, словаків, хорватів, поляків, угорців, румунів. На заході Європи крашанки відомі в німців і французів. У їхніх міфах яйце є першоосновою, з якої виникає не лише Всесвіт, але й часова структура, яка також належить до сакральності. Особливістю такого часу є те, що він не підлягає встановленим фізичним законам, а має своє особливе відрахування, визначає порядок ритуалів.

Представники різних етнічних груп, які проживали і проживають в Україні, відчують доброзичливе ставлення українського народу до себе й намагаються зберігати свої обряди та звичаї. Так, болгары, які переселилися в Україну у XVIII ст., зокрема в тодішню Херсонську губернію, продовжували тут виготовляти писанки [8, с. 28–32]. Як і українці, болгары фарбували яйця на Страсному тижні, у четвер, до сходу сонця. Найчастіше на яйцях зображували рослини чи орнамент із геометричних фігур. У болгарських сім'ях сакральний атрибут Пасхи – писанки – розписувала зазвичай

«булка» (старша в хаті невістка) або ж старша дівчина. «Студениця» (засватана дівчина) обов'язково мусила виготовити до Великодня по писанці всій родині майбутнього чоловіка, кожному з незвичайним орнаментом, відповідно до стану й особливостей обдарованої особи [6, с. 54].

Болгари, які проживали наприкінці ХІХ ст. на Херсонщині, стверджували, що звичай робити писанки і власне їх назви існують у них з давніх-давен і ні в кого не запозичені, адже вони жили компактно, навіть ізольовано від інших етнічних груп [8, с. 28–32; 21, с. 7].

Сакральність великодніх обрядів та звичаїв серед болгар, які проживають в Україні, багато в чому відповідає українським. Так, Великдень святкували також три дні. Після церковної служби в селі чулися вітання: «Христос воскрес!» – «Воистину воскрес!». У заможних болгар вважалося обов'язковим підносити при христосуванні писанку (а не крашанку) батьку, матері, молодому, нареченій, старшим родичам, священнику та іншим почесним особам. Із церкви до хати приносили запалену свічку. Сім'я збиралася за столом, щоб скуштувати великодні страви. Писанки клали на стіл разом із крашанками, але використовували їх виключно для христосування, а не для ігор і забав. Досить довго побутували звичаї підвішувати до ікон, під лампадками, на орнаментально вирізаних паперових або із тканини стрічках писанки (випускаючи при цьому рідину) [8, с. 28–32]. До цього часу найулюбленішим великоднім звичаєм дітей і дорослих є битися крашанками. Той, чие яйце лишить цілим, радів, бо буде здоровий.

Багато в чому є схожими і вірування в сакральні можливості яйця. Першим пофарбованим яйцем, яке ще й не висохло, мазали лоби та щоки дітям, щоб були здорові та «красні», тобто красиві. Перше великоднє яйце зберігали вдома, бо вірили, що воно має магичну силу й може допомагати при хворобах [14, с. 24].

У Болгарії і до сьогодні старші жінки-писанкарки виготовляють писанки восковою технікою, «дряпанки», ажурні яйця та пишуть на них традиційні орнаменти [19, с. 133–136].

Святкування Пасхи болгарами, як і українцями, відзначається переважно як сакральне, релігійне свято, пов'язане з

воскресінням Ісуса Христа, але зміст звичаїв та обрядів, які його супроводжували, показує, що в його основі лежать архаїчні язичницькі вірування.

Сакральна роль яйця серед німців проявляється вже у Вербну неділю, коли прикрашали житло вербовими гілочками, а потім «для підсилення родючості» на них підвішували яйцеву шкаралупу, наповнену свяченою водою. У Вербну неділю таку гілку, або так зване деревце, втикали на полі, вірячи в те, що збільшиться врожай [17, с. 139–162]. У цьому випадку ми спостерігаємо поєднання трьох сакральнорозумних елементів релігійних вірувань та звичаїв, пов'язаних з родючістю полів, викликанням дощу для росту рослин та благополуччям людини, – верби, води та яйця.

У німців також багато вірувань пов'язано з яйцями, знесеними в четвер перед Великоднем або Страсну п'ятницю: уважалося, що вони не псуються, і з них висиджуються хороші курчата. Їх клали в перший сніп як захист від блискавки. Знесені в п'ятницю яйця, за віруваннями, допомагають породіллям. Такі самі вірування існують і в українців. У суботу, перед Великоднем, відбувалися приготування до свята, під час якого розмальовували чи фарбували яйця. Будинки прикрашали великодніми гірляндами, малюнками, де найголовнішими були великодній заєць, пташки, курчата і, звичайно, яєчко. Весь суботній вечір, у селах і містах, діти ладнали «гніздечка» для великоднього зайця: у дворі, у саду рили невеликі ямки, їх вимощували мохом, травою, квітами. Це могли бути невеличкі кошики, зроблені з вербових гілочок. Рано-вранці в неділю батьки будили дітей: «Уставайте! Великодній заєць уже приходив до нас!». Діти бігли до своїх «гніздечок» і знаходили там різнобарвні яєчка, цукерки тощо. У місті батьки самі готували «гніздо» з яйцями, маленькими подаруночками, солодощами та ховали в хаті.

Серед традиційної їжі в ці святкові дні був хліб у формі великодніх чоловічків із запеченими у ньому яйцями і, звичайно ж, різноманітні страви з яєць.

Як серед українських, так і серед німецьких дітей та молоді поширеними були різноманітні змагання й ігри, пов'язані з безпосереднім атрибутом Великодня – яйцем: розбивання й катання, збирання та

біг з ним тощо. Зміст ігор також багато в чому перегукується з українськими [15, с. 22–23].

Як і в багатьох народів, у німців певні сакральні функції виконувало яйце у звичаях та віруваннях, пов'язаних з першим виходом у поле. Селянин мусив його з'їсти, покласти при оранці під колеса плугу або ж зарити яйце в центрі поля. При сівбі шкаралупу з яєць підмішували в насіння ярових і льону. Усе це мало вплинути на врожай.

Серед німецьких дівчат побутував звичай, який дуже схожий на український, коли вони на Пасхальні свята дарували хлопцям різну кількість яєць, що мали, відтак, і різне значення – як віддяку, за спів на Новий рік. Певна кількість яєць могла означати кохання, погодження на шлюб тощо. На шкаралупі з яєць дівчата гадали: викидали через поріг на стежину. Хто по ній пройде, той стане її чоловіком.

Сакральна роль яйця та його зв'язок з потойбічним світом серед німців також давно відомі. Археологічні знахідки свідчать, що предки німців клали яйця в могилу до померлого. У дитячій могилі біля Вормса знайшли фарбовані яйця поряд з монетами, відчеканеними в 320 році [17, с. 153–154]. Так само і на теренах України археологи часто знаходять кам'яні або глиняні моделі яєць у дитячих похованнях. Це засвідчує те, що яйце в цей період, очевидно, більше пов'язувалося з віруваннями про померлих та потойбіччя.

На формування європейської цивілізації значний вплив мала антична культура. У греків і римлян сакральність яйця теж була широко відома. Особливий вплив мала грецька культура на Київську Русь, адже вона прийняла християнство від греків. Тому цікавою є роль культових пташиних яєць у житті греків.

Освоєння грецькими переселенцями узбережжя Північного Причорномор'я відбувалося поступово в напрямі із заходу на схід. VI ст. до н. е. загалом було часом заснування більшості причорноморських держав. Коли греки почали селитися на півдні України, то зберігали на новій батьківщині свою культуру, звичаї, обряди. Шкаралупа справжніх яєць знайдена в грецьких похованнях Боспору, Ольвії, Херсонеса [3, с. 34]. Яйця в давньогрецьких похованнях, очевидно, мали культове значення й були пов'язані з уявленням

про потойбічний світ. Сакральність яйця у греків простежується і в тому, що попіл від покійника вони поміщали в спеціально виготовлені глиняні посудини – урни, які мали його форму. Серед давніх греків був поширений обряд очищення перед смертю за допомогою яйця: для цього його необхідно було з'їсти [23].

З архаїчних часів культова роль яйця пов'язана з орфізмом. Ця система релігійно-філософських поглядів виникла в Аттиці. Одним із центрів орфізму була Ольвія. Засновником цього культу вважають легендарного співака Орфея, який уявляв хаос у вигляді яйця, що народжує Всесвіт з безформної примітивної речовини, яка міститься в ньому. За віруваннями орфіків, той, хто з'їдав яйце, руйнував життєву силу, закладену в ньому [3, с. 35].

Новий господарський рік, свято весни, греки розпочинали в Масляну-Апокрію. В останній день на святкових столах можна було побачити різну їжу, серед якої були варені яйця. У Чорнопіллі говорять, що існував раніше звичай збирати в хаті дітей та влаштовувати для них ігри. Господиня зі столу брала обчищене від шкаралупи яйце та підвішувала його на ниточці. Діти ловили його ротом. Найспритніший з'їдав яйце, і ще з більшими веселощами гра починалася знову. З'їдене яйце було запорукою здоров'я та довголіття. [13, с. 20–21]. Ми вважаємо, що такий обряд був наближений до святкування в українців свята Андрія, коли дівчата підвішували до сволюка обрядовий хліб – калиту, круглого коржа з діркою посередині. Він використовувався для гри, суть якої зводилася до того, що необхідно було підстрибнути і відкусити калиту. Дослідниця Л. Артюх вважає, що «калита, яку пекли перед святом зимового сонцестояння в сонцеподібній формі, ймовірно, мала зв'язок з давніми дівочо-парубочими гуляннями на честь народження світла» [16, с. 104]. Очевидно, що і підвішування яйця як символу сонця, яке сприяє відродженню життя в природі, і проведення такої гри напередодні весняного сонцестояння також мало впливати на цей процес і сприяти надалі чоловічому началу в зародженні життя.

Сакральним за значенням є і обряд, що існував у фракійських греків. Господині виготовляли з ниток червоно-білі шнурки – «марти», розрізали їх і зав'язували

на руку, пальці чи шию кожному з дітей. Носили «марту» до самого Великодня, а перед святом шнурочок знімали та пов'язували на шию вівці, з якої потім готували великодній обід. При цьому говорили: «Візьми, баранчику, талісман, віддай його Великодню, Ламбрі – Великодню з фарбованими яйцями» [13, с. 19]. Як відомо, у перших християн вівця (овен) символізувала Ісуса Христа, а фарбоване яйце в пізньому християнстві – символ його воскресіння. Обряд та дії з вівцею мають сакральний характер і відображають саме смерть та воскресіння Ісуса Христа.

Сакральність простежується у греків і в текстах пісень – «лазарак'я», присвячених воскресінню Лазаря. На відміну від українців, у греків за тиждень до Великодня, у Лазареву суботу, рано-вранці дівчата брали в руки кошики, прикрашені квітами, і з ними ходили по хатах, де співали. Дівчата уособлювали сестер цього святого – Марфу та Марію. «Лазарак'я» були дуже схожі на колядки, але виконували їх дівчата. В оселях дівчат пригощали круглими булочками й дарували їм яйця, які їхні мами пізніше фарбували разом з домашніми [13, с. 20]. Так само й українські риндзівки є схожими на колядки, але мають великодній зміст. За їх виконання віддячували даруванням писанок. Відмінним є те, що в Україні та Білорусі їх виконували переважно хлопці або чоловіки після Великодня, у понеділок. Проте це вказує на значний вплив грецької культури на формування не тільки мистецтва живопису, архітектури, але й народного фольклору.

У Великий четвер у кожному домі фарбували яйця, обов'язково в червоний колір, який символізує кров Ісуса Христа, любов до Всевишнього. Перше пофарбоване яйце треба було залишити в хаті біля ікони [13, с. 21].

Греки Приазов'я, окрім крашанок, готували на Великдень і писанки («ікапича»). Про це свідчать матеріали фондової колекції Маріупольського краєзнавчого музею. Ще в 1967 році жителька с. Сартана В. Гулич передала у фонди музею колекцію тканин, вишивок, посуду та писанок греків Приазов'я. Вони фарбували писанки в яскраві кольори, прикрашали геометричним або рослинним орнаментом. Іноді в орнаментованих писанках були

букви «Х» і «В» («Христос воскрес») [7, с. 4]. Очевидно, що в цьому випадку відбувся значний вплив української культури на грецьку. Адже навіть у Греції яйця фарбують переважно в червоний колір, хоча в Болгарії пишуть писанки.

Про існування писанок, що є основним сакральним атрибутом великодніх святкувань серед сусідів українців, молдаван, які проживали в Україні наприкінці ХІХ ст., свідчать матеріали тодішнього Історико-географічного музею Єлисаветградського реального училища. Багато назв молдавських писанок схожі з українськими або є їх перекладами, як-то: *баранячи роги*, *тална кгиский* (гусяча лапка), *косичата рожа*, *ламаний хрест*, *повна рожа*, *сосенка*, *хрест*, *шелудива рожа*. Проте серед назв писанок були й такі, що не мали аналогів серед українських: *дивок* і *шерпругулуй* (залізний плуг) [21, с. 7]. В. Ястребов висловив думку, що молдаване запозичили цей звичай в українців [8, с. 28–32]. За назвами писанок можна відзначити те, що як в українців, так і в інших народів їхні орнаменти відображають сакральний зміст. Він направлений на використання таких писанок в аграрній та сімейній обрядовості.

Використання яйця, особливо під час святкування Великодня, було поширене і в сербів. У них воно теж виконувало сакральні функції. Наприклад, перше пофарбоване яйце серби називали «цуваркуца» або «чувар», що, власне, означає «оберіг». Вони вважали, що воно оберігає родину від хвороб, а ниву – від заморозків [18, с. 57].

Отже, бачимо, що яйце займає значне місце в духовній культурі різних народів світу, у тому числі й тих, які проживають на теренах України. На нашій території сакральні функції яйця існували давним-давно, що підтверджують і археологічні розкопки. Здебільшого моделі яєць знаходять у похованнях, що свідчить про віру в нього як символ потойбічного життя і віру в те, що з часом покійник відродиться, як народжується нове життя з яйця. Сакральні функції яйця виконує в різних звичаях та обрядах: календарних, аграрних та сімейних. Тому з давніх часів у різних народів існують обряди, пов'язані з символікою яйця як персоніфікацією сонця, життя, родючості, багатства, здоров'я, краси,

охоронної та цілющої сили, відродження та воскресіння. Усі свята й обряди дають можливість людині на певний час забути про повсякденність та приєднатися до сакрального світу. Відтворення традиційних народних ритуалів на основі колективної пам'яті певного етносу сприяє самозбереженню суспільства.

Писанка (як особливий, високого рівня сакральності предмет) характерна для багатьох народів. Українці, які належать до слов'ян, акумулювали в надрах традиційної матеріальної та духовної культури значний масив інформації, що становить неабиякий інтерес для всього світу. Адже орнаменти, символи, знаки, які наносять на писанки, передають інформацію не конкретно про історію якогось народу, а про глибиннішу суть Життя, його зміст. Такі сакральні символи виконують важливу комунікативну функцію. Таким чином, писанка є концентрованим засобом виразу того смислового й емоційного навантаження, яке актуалізує світоглядні погляди віруючої людини.

Література

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. – Ф. 16, од. зб. 27, 9 арк.
2. *Гургула І.* Звичаї і повір'я, зв'язані з писанками / І. Гургула // *Нова хата.* – Л., 1928. – № 4. – С. 4–5.
3. *Загайська Р.* Писанка: традиції та модерний дискурс / Р. Загайська. – Л.: Апріорі, 2009. – 164 с.
4. *Кара-Васильєва Т.* Писанки / Т. Кара-Васильєва, Т. Карабович // *Холмщина і Підляшшя.* – К.: Родовід, 1997. – С. 270–279.
5. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях та в історичному освітленні / С. Килимник. – К.: Обереги, 1994. – Т. 3. – Кн. 2. – 524 с.
6. *Кулжинский С.* Описание коллекции народных писанок / С. Кулжинский. – М., 1899. – Вып. 1. – 176 с.
7. *Маріупольські греки.* Скарби народної культури. Огляд грецької колекції Маріупольського краєзнавчого музею. – Донецьк: ПП «Астро», 2005. – 52 с.
8. *Материалы по этнографии Новороссийского края, собранные в Елисаветградском и Александрийском уездах Херсонской губернии В. Ястребовым.* – О., 1894.
9. *Пазяк Н.* Маловідома стаття Матвія Номиса про крашанки / Н. Пазяк // *Народна творчість та етнографія.* – 1999. – № 2–3. – С. 94–98.
10. *Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві / О. Майборода, Р. Чілачава, Т. Пилипенко та ін.* – К.: Фонд «Європа ХХІ», 2002. – 312 с.
11. *Сумцов Н.* Писанки / Н. Сумцов. – К., 1891. – 49 с.
12. *Ткаченко В.* Писанка та її роль в обрядодіях до початку ХХ століття / В. Ткаченко // *Матеріали до української етнології.* – К., 2002. – Вип. 2. – С. 431–434.
13. *У Кримській оселі.* – Сімф., 2000. – Ч. III: Греки. – 40 с.: ілюстр.
14. *У Кримській оселі.* – Сімф., 2002. – Ч. IV: Болгари. – 40 с.: ілюстр.
15. *У Кримській оселі.* – Сімф., 2004. – Ч. V: Німці. – 42 с.: 12 ілюстр.
16. *Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник / [А. Пономарьов, Л. Артюх, Т. Косміна та ін.].* – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: ілюстр.
17. *Филимонова Т.* Немцы // *Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы конец XIX – начало XX в. Весенние праздники / Т. Филимонова.* – М.: Наука, 1977. – С. 139–162.
18. *Форостюк І.* Писанкові барви світу / І. Форостюк, О. Форостюк // *Народне мистецтво.* – 2009. – № 1–2. – С. 56–57.
19. *Янева Станка.* Изложба «Писани яйца» в етнографския институт с музей / Янева Станка // *Българска етнология.* – 2007. – Година ХХХІІІ. – Кн. 2–3. – С. 133–136.
20. *Ярошевич Б.* Великодні звичаї на Самбірщині / Б. Ярошевич // *Бойки.* – 1996–1998. – № 1–12. – С. 194–198.
21. *Ястребов В.* Несколько слов о писанках // *Киевская старина.* – 1895. – Т. XLIX. – С. 5–8.
22. *Астахова А.* Сакральний зміст писанок і крашанок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gidna.ua/p/sakralnyj-zmist-pysanok-i-krashanok.
23. *Корпусова В.* Яйце-райце і великодні крашанки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: umoloda.kiev.ua/number/1149/225/40991.